

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ БІЗНЕСУ ТА
ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ**

ФАКУЛЬТЕТ МЕНЕДЖМЕНТУ

Кафедра економічної кібернетики і математичного моделювання

АНАЛІЗ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Методичні рекомендації
для практичних занять та самостійної роботи
здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
ОПП «Публічне управління та адміністрування»
спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування»
денної та заочної форми здобуття вищої освіти

Миколаїв
2023

Друкується за рішенням науково-методичної комісії факультету менеджменту Миколаївського національного аграрного університету від 28 квітня 2023 року, протокол № 9.

Укладачі:

- О. В. Шобаніна – д-р екон. наук, професор, професор кафедри економічної кібернетики і математичного моделювання, Миколаївський національний аграрний університет;
- С. І. Тищенко – канд. пед. наук, доцент, доцент кафедри економічної кібернетики і математичного моделювання, Миколаївський національний аграрний університет;
- А. В. Слюсаренко – канд. екон. наук, доцент кафедри економічної кібернетики і математичного моделювання, Миколаївський національний аграрний університет;
- І. І. Хилько – старший викладач кафедри економічної кібернетики і математичного моделювання, Миколаївський національний аграрний університет.
- В. О. Крайній – канд. екон. наук, доцент кафедри економічної кібернетики і математичного моделювання, Миколаївський національний аграрний університет.

Рецензенти:

- І. П. Атаманюк – д-р техн. наук, професор, професор кафедри вищої та прикладної математики, Миколаївський національний аграрний університет;
- А. В. Ключник – д-р екон. наук, професор, професор кафедри публічного управління і адміністрування та міжнародної економіки, Миколаївський національний аграрний університет.

ЗМІСТ

Вступ.....	4
Методичні рекомендації для практичних занять та самостійної роботи.....	7
Тематичний зміст курсу.....	9
Варіанти теоретичного блоку для практичних занять.....	18
Завдання практичного блоку для самостійної роботи.....	21
Список використаних джерел	35

ВСТУП

Метою викладання навчальної дисципліни «Аналіз господарської діяльності» є формування знань з теорії і практики проведення аналізу господарської діяльності підприємства; підготовка фахівців до виконання професійних обов'язків в галузі управління підприємством; засвоєння та формування знань фахівців щодо системного оцінювання діяльності підприємств, виявлення внутрішніх резервів раціонального використання матеріальних, трудових і фінансових ресурсів.

Предметом навчальної дисципліни «Аналіз господарської діяльності» є фінансово-господарська діяльність підприємства, її результати та ресурсне забезпечення

Основними завданнями є:

- визначити теоретичні та методологічні засади, сучасні прийоми аналізу господарської діяльності;
- навчитися інформаційно виражати через систему показників стан та зміну будь-якої господарської операції чи явища;
- набути практичних навиків щодо застосування методів і способів комплексного, дискримінантного аналізу господарської діяльності, визначення резервів підвищення ефективності діяльності суб'єкта господарювання та прогнозування фінансово-господарської діяльності підприємства;
- навчитись робити обґрунтовані об'єктивні висновки та пропозиції за результатами проведених досліджень;
- набути практичних навиків в оформленні аналітичних таблиць і висновків.

У результаті вивчення курсу студент оволодіває такими компетентностями:

1. Інтегральна компетентність:

2. Загальні компетентності:

- здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу (ЗК1);
- здатність застосовувати знання на практиці (ЗК2);
- Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово (ЗК5);

- здатність проведення досліджень на відповідному рівні (ЗК6);
- здатність вчитися та оволодівати сучасними знаннями (ЗК7);
- здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел (ЗК8);
- здатність бути критичним та самокритичним (ЗК9);
- здатність приймати обґрунтовані рішення (ЗК11);
- здатність працювати автономно (ЗК12);
- здатність до проведення досліджень на відповідному рівні (ЗК15).

3. Фахові компетентності:

- здатність досліджувати тенденції розвитку економіки за допомогою інструментарію макро- та мікроекономічного аналізу, оцінювати сучасні економічні явища (ФК1);
- здатність пояснювати економічні та соціальні процеси і явища на основі теоретичних моделей, аналізувати і змістовно інтерпретувати отримані результати (ФК4);
- здатність застосовувати економіко-математичні методи та моделі для вирішення економічних задач (ФК6);
- здатність застосовувати комп'ютерні технології та програмне забезпечення з обробки даних для вирішення економічних завдань, аналізу інформації та підготовки аналітичних звітів (ФК7);
- здатність аналізувати та розв'язувати завдання у сфері економічних та соціально-трудова відносин (ФК8);
- здатність прогнозувати на основі стандартних теоретичних та економетричних моделей соціально-економічні процеси (ФК9);
- здатність визначати, обґрунтовувати та брати відповідальність за професійні рішення (ФК10);
- здатність самостійно виявляти проблеми економічного характеру при аналізі конкретних ситуацій, пропонувати способи їх вирішення (ФК12);
- здатність проводити аналіз господарської діяльності підприємства та фінансовий аналіз з метою прийняття управлінських рішень (ФК19);
- здатність застосовувати та формувати інформаційну підтримку управління підприємством з використанням сучасного технічного та методичного інструментарію (ФК23).

Програмні результати навчання:

ПРН 3. Знати та використовувати економічну термінологію, пояснювати базові концепції мікро- та макроекономіки.

ПРН 4. Розуміти принципи економічної науки, особливості функціонування економічних систем.

ПРН 7. Пояснювати моделі соціально-економічних явищ з погляду фундаментальних принципів і знань на основі розуміння основних напрямів розвитку економічної науки.

ПРН 8. Застосовувати відповідні економіко-математичні методи та моделі для вирішення економічних задач.

ПРН 16. Вміти використовувати дані, надавати аргументацію, критично оцінювати логіку та формувати висновки з наукових та аналітичних текстів з економіки.

ПРН 19. Використовувати інформаційні та комунікаційні технології для вирішення соціально-економічних завдань, підготовки та представлення аналітичних звітів.

ПРН 23. Показувати навички самостійної роботи, демонструвати критичне, креативне, самокритичне мислення.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Завдання до практичної роботи складено у 20 варіантах, які поділено на два блоки: теоретичний та практичний. Таким чином, завдання для кожного варіанту складається з двох теоретичних питань та одного практичного. Визначення варіанту практичної роботи для виконання завдань теоретичного блоку відбувається у відповідності з нумерацією прізвища студента в журналі обліку роботи академічної групи. Виконання практичного завдання відбувається за даними звітності конкурентного діючого підприємства, а саме прибуткового підприємства за даними звітності за останні 3 роки функціонування. Заздалегідь варто сформулювати аналітичну базу за стандартизованими формами звітності обраного суб'єкта підприємницької діяльності. Для виконання роботи слід ознайомитися з включеними до програми курсу розділами (темами) та опрацювати рекомендовану літературу у відповідності з вимогами індивідуального завдання.

При виконанні практичної роботи необхідно керуватися наступними вимогами:

1. Зазначити номер варіанту теоретичного блоку та завдання практичного.
2. Відповіді на питання мають бути змістовними і повністю розкривати сутність проблем та явищ науково-практичного характеру.
3. Контрольна робота повинна бути оформлена з використанням комп'ютерної техніки. Сторінки слід пронумерувати і залишити поля для зауважень рецензента та виправлень.
4. Наприкінці роботи необхідно привести список використаних джерел, складений у відповідності до прийнятої послідовності посилань.
5. При наявності зауважень рецензента студент повинен зробити необхідні виправлення і доповнення.

Технічні вимоги до оформлення практичної роботи відповідно до державного стандарту:

- Текст друкується державною мовою на одному боці аркуша формату А4 (210×297 мм);

- міжрядкові інтервали - 1,5;
- шрифт Times New Roman розміру 14 пт.;
- межі оформлення тексту (поля): зліва – 30 мм, справа – 15 мм; зверху, знизу – 20 мм;
- абзаци в тексті починаються відступом, рівним 1,25 мм, який повинен бути однаковим упродовж усього тексту;
- вирівнювання тексту по ширині;
- нумерація сторінок і додатків, що входять до складу роботи, має бути наскрізною впродовж усього документа, виконується арабськими цифрами;
- номер сторінки документа проставляється у правому верхньому куті сторінки без крапки;
- першою сторінкою контрольної роботи є титульна сторінка, яка включається до загальної нумерації сторінок і на якій номер сторінки не ставиться;
- рисунки і таблиці, розміщені на окремих сторінках, включаються до загальної нумерації сторінок документа;
- номер ілюстрації, її назва і пояснювальні підписи розміщуються послідовно під ілюстрацією (Рис. 1. Назва);
- кожна таблиця повинна мати назву і номер. Над правим верхнім її кутом розміщують напис “Таблиця” із зазначенням її номера: наприклад, «Таблиця 1». Після номера крапка не ставиться. Назва таблиці повинна відображати зміст таблиці, бути конкретною і стислою і розміщується посередині сторінки;
- формули розташовуються безпосередньо після тексту, в якому вони згадуються, посередині сторінки. Вище і нижче кожної формули повинно бути залишено не менше одного вільного рядка;
- список використаних джерел розміщується після висновків.

ТЕМАТИЧНИЙ ЗМІСТ КУРСУ

Тема 1. Аналіз господарської діяльності: основні категорії, види та елементи методики.

Аналіз господарської діяльності як галузь економічної науки. Історія розвитку та становлення аналізу господарської діяльності. Мета аналізу. Предмет і завдання аналізу господарської діяльності. Основні категорії аналізу господарської діяльності: фактори та їх класифікація, резерви та їх класифікація. Зв'язок аналізу господарської діяльності з іншими науками і дисциплінами.

Системний підхід до вивчення економічних процесів. Роль економічного аналізу в плануванні й управлінні господарством та підвищенні ефективності виробництва. Природа і вимоги до управлінських рішень. Процес прийняття управлінських рішень і економічний аналіз.

Предмет аналізу господарської діяльності. Об'єкти та суб'єкти аналізу господарської діяльності. Розширення кола об'єктів аналізу в умовах ринкової економіки. Основні категорії аналізу господарської діяльності. Ресурси, чинники (фактори), показники, ризики, резерви виробництва, їх класифікація. Техніко-економічні показники як база економічного аналізу.

Завдання аналізу господарської діяльності. Принципи аналітичних досліджень. Оцінка результатів господарської діяльності, окремих економічних явищ та процесів. Сприяння управлінню та контролю за діяльністю підприємства. Пошук та виявлення резервів виробництва.

Місце аналізу господарської діяльності в системі наук. Його зв'язки з політичною економією, бухгалтерським обліком, аудитом, мікроекономікою, галузевими економіками, маркетингом, організацією виробництва й управління, фінансовими дисциплінами і банківською справою, статистикою.

Основні етапи розвитку економічного аналізу в Україні.

Класифікація видів та напрямів економічного аналізу.

Ключові слова: синтез, аналіз, прогноз, резерв, об'єкт, предмет, динаміка.

Key words: synthesis, linear model, period, quality, forecast, dynamics.

Тема 2. Інформаційно-організаційне забезпечення аналізу господарської діяльності підприємства.

Інформація як важливий ресурс сучасної ринкової економіки. Система інформаційного забезпечення підприємств. Гласність і конфіденційність інформації.

Характеристика і класифікація найважливіших видів інформації на підприємстві. Поділ інформації на табличну, графічну і текстову. Інші підходи до класифікаційних даних.

Перевірка достовірності джерел інформації, які використовуються в аналізі. Перевірка за зовнішніми прикметами (за формою) і за змістом.

Звітність як основне джерело інформаційного забезпечення аналізу господарської діяльності. Методи перевірки якості звіту підприємства.

Сучасні автоматизовані інформаційні системи та їх використання в економічному аналізі й управлінні.

Ключові слова: інформація, пріоритетність, релевантність, якість, прогноз, динаміка.

Key words: synthesis, linear model, period, quality, forecast, dynamics.

Тема 3. Елементарні методи аналізу господарської діяльності

Метод і методика аналізу господарської діяльності. Основні елементи методу аналізу, послідовність їх застосування. Дедуктивний та індуктивний прийоми дослідження економічних показників. Вивчення взаємозв'язку економічних показників. Способи відображення взаємозв'язку у вигляді математичних формул (аналітичних моделей), графіків, аналітичних таблиць тощо. Застосування способу відносних чисел і балансового (сальдового) способу.

Використання економіко-математичних методів і електронних обчислювальних машин при аналізі. Узагальнення аналітичних результатів. Об'єктивна оцінка господарських результатів, визначення раціональнішого поєднання факторів, що впливають на них. Способи і прийоми узагальнення.

Ключові слова: показник, фактор, інтервал, баланс, модель.

Key words: synthesis, linear model, period, quality, forecast, dynamics.

Тема 4. Методи факторного аналізу

Взаємозв'язок економічних явищ. Подання про факторному аналізі. Типи факторного аналізу, його основні завдання.

Значення класифікації факторів. Основні типи факторів. Поняття і відміну різних типів факторів в АГД.

Необхідність і значення систематизації чинників. Основні способи систематизації факторів в детермінованому і стохастичному аналізі.

Сутність і значення моделювання, вимоги до нього. Основні типи факторних детермінованих моделей. Способи перетворення факторних систем. Правила моделювання.

Типи детермінованих моделей, в яких застосовується спосіб ланцюгової підстановки. Сутність і правила його застосування. Алгоритми розрахунку впливу факторів цим способом в різних типах моделей.

Сутність і призначення індексного методу. Алгоритм розрахунку впливу факторів цим методом для різних моделей.

Сутність, призначення та сфера застосування способу абсолютних різниць. Порядок і алгоритми розрахунку впливу факторів цим способом.

Сутність і призначення способу відносних різниць. Сфера його застосування. Алгоритм розрахунку впливу факторів цим способом.

Ключові слова: індекс, кореляція, елімінування, прогрес, регрес, зв'язок, алгоритм.

Key words: synthesis, linear model, period, quality, forecast, dynamics

Тема 5. Евристичні методи та їх застосування в аналізі господарської діяльності підприємства

Методологія розробки управлінських рішень. Організація розробки рішень. Загальні закони управління людиною. Закони інерційності людських систем. Соціально-психологічні та біопсихологічні закони.

Евристичні методи прийняття управлінських рішень. Метод «прямої мозкової атаки». Метод «зворотної мозкової атаки». Метод «ключових питань». Метод інверсії. Метод власної аналогії. Метод номінальної групи. Метод синетики. Метод Дельфі. Метод комісії.

Організація та ефективність використання експертних оцінок. Напрями застосування експертних оцінок. Особливості колективної експертизи.

Ключові слова: метод, рішення, організація, ефективність, оцінка, експертиза.

Key words: synthesis, linear model, period, quality, forecast, dynamics

Тема 6. Аналіз ринкових можливостей та методика виявлення і підрахунку резервів в аналізі господарської діяльності підприємства

Поняття господарських резервів. Природа і джерела господарських резервів. Найважливіші ознаки, покладені в основу класифікації резервів. Види господарських резервів і їх характеристика.

Науковість, комплексність, системність, обґрунтованість, оперативність, плановість, масовість, виділення "провідної ланки" та "вузьких місць", запобігання повторного рахунку резервів.

Способи прямого рахунку, порівняння, детермінованого факторного аналізу, кореляційного аналізу, функціонально-вартісного аналізу, математичного програмування, моделювання та ін. Їх призначення та алгоритми розрахунків.

Сутність формального і неформального підходів при підрахунку господарських резервів.

Ключові слова: резерв, принцип, рахунок, порівняння, програмування, моделювання.

Key words: synthesis, linear model, period, quality, forecast, dynamics

Тема 7. Аналіз виробництва і реалізації продукції підприємства

Значення і завдання аналізу виробництва продукції, робіт і послуг. Загальна схема і послідовність проведення аналізу. Чинники виробництва продукції. Інформаційна база аналізу. Аналіз обсягу виробництва продукції в натуральному і вартісному вираженні. Аналіз обсягу виробництва продукції в основних і допоміжних цехах. Аналіз виконання оперативно-календарного плану випуску продукції.

Аналіз динаміки обсягу виробництва продукції. Аналіз впливу екстенсивних та інтенсивних чинників на обсяг виробництва, методика їх розрахунку.

Аналіз асортименту продукції, його зміни та оновлення випуску виробів. Аналіз впливу асортиментно-структурних зрушень на показники підприємства.

Аналіз ритмічності виробництва. Аналіз обґрунтованості виробничих завдань за підрозділами виробництва. Аналіз залишків незавершеного виробництва. Причини можливих порушень виробничого ритму.

Аналіз якості продукції, робіт і послуг. Показники якості: сортність, питома вага продукції, прийнятої з першого пред'явлення тощо. Аналіз життєвого циклу товарів. Аналіз виробу на відповідність технологічним вимогам. Динаміка показників якості. Аналіз виробничого браку підприємства. Аналіз зовнішніх претензій до якості продукції. Потенційні можливості зростання обсягів виробництва продукції.

Оцінка попиту на продукцію і послуги підприємства. Аналіз портфелю замовлень, єдності ринку для обґрунтування плану випуску та реалізації продукції. Система показників і чинників, що визначають рівень попиту на продукцію і послуги. Вивчення функцій кривих попиту, його цінової еластичності для прийняття управлінських рішень.

Аналіз окремих ринків збуту продукції, діючих цін та систем розподілу товарів. Аналіз конкурентноздатності продукції, кон'юнктури ринку і ризику пропозиції нових товарів

Ключові слова: виробництво, реалізація, попит. Пропозиція, собівартість, динаміка, якість, кон'юнктура, ринок.

Key words: synthesis, linear model, period, quality, forecast, dynamics

Тема 8. Аналіз ресурсного забезпечення діяльності підприємства

Завдання і джерела аналізу. Аналіз забезпеченості підприємства трудовими ресурсами. Оцінка загального рівня продуктивності праці працівників підприємства за вартістю валової продукції на одного працівника. Аналіз впливу на рівень продуктивності праці окремих факторів: використання фонду робочого часу, тривалості відпрацьованого людино-дня в годинах,

годинної продуктивності праці. Вивчення використання робочого часу і визначення впливу його втрат на обсяг виробництва. Аналіз показників продуктивності праці у галузях і підрозділах підприємства. Аналіз трудомісткості виробництва продукції за технологічними операціями. Вплив на продуктивність праці обсягу і трудомісткості технологічних операцій. Вивчення рівня механізації виробничих процесів на виробництві. Аналіз оплати праці. Загальна оцінка ефективності витрачання коштів на оплату праці в розрахунку на одиницю вартості валової продукції. Аналіз витрачання коштів на оплату праці робітників основних галузей та інших категорій працівників підприємства. Абсолютний і відносний результат витрачання коштів на оплату праці. Рівень заробітків за окремими категоріями та професіями працівників. Аналіз співвідношення зростання продуктивності праці та рівня її оплати, вплив такого співвідношення на собівартість продукції. Аналіз форм оплати праці. Підрахунки резервів зростання продуктивності праці та ефективного використання коштів на її оплату.

Завдання і джерела аналізу основних засобів. Оцінка забезпеченості підприємства основними виробничими засобами. Аналіз складу, структури і стану основних засобів. Аналіз загальних показників використання основних виробничих засобів: фондівіддачі по валовій, товарній продукції, валовому доходу і прибутку підприємства. Шляхи підвищення фондівіддачі за рахунок поліпшення складу, структури основних засобів та збільшення виробництва продукції. Аналіз використання окремих видів основних виробничих засобів. Аналіз використання техніки. Визначення впливу зміни кількості машин та їх виробітку на загальний обсяг робіт. Фактори, які впливають на показники виробітку машин. Методика аналізу впливу цих факторів. Аналіз використання вантажних автомобілів. Аналіз обсягу вантажоперевезень і визначення впливу на цей показник зміни кількості автомобілів та їх виробітку. Фактори, які впливають на виробіток машин. Методика аналізу впливу цих факторів. Аналіз витрат і собівартості роботи вантажного автотранспорту.

Загальна оцінка виконання плану матеріально-технічного постачання. Аналіз складських запасів матеріальних ресурсів. Забезпеченість підприємства нормованими оборотними запасами і матеріалами. Основні причини відхилень від нормативів. Аналіз використання матеріальних ресурсів. Показники матеріалоемності

продукції, вивчення факторів, що сприяють зниженню матеріалоемності продукції. Індексний аналіз матеріалоемності продукції.

Ключові слова: ресурси, засоби, виробіток, план, запаси, матеріалоемність, норматив.

Key words: synthesis, linear model, period, quality, forecast, dynamics

Тема 9. Аналіз витрат підприємства

Завдання та інформаційне забезпечення аналізу витрат виробництва продукції. Система показників витрат. Загальна схема формування витрат на виробництво продукції.

Аналіз витрат на виробництво продукції за елементами витрат. Порівняльний аналіз структури витрат за заводським кошторисом і фактичним випуском продукції. Аналіз причин виявлених змін.

Аналіз загальних показників собівартості виробленої продукції. Аналіз виробничих витрат на 1 грн. продукції за цінами продажу. Аналіз чинників зміни витрат на 1 грн. продукції. Аналіз собівартості окремих виробів.

Аналіз собівартості товарної продукції за статтями калькуляції. Особливості аналізу собівартості за статтями: матеріали, покупні напівфабрикати і заробітна плата виробничих робітників. Аналіз загальновиробничих витрат в цілому на підприємстві і його підрозділах.

Аналіз витрат, не включених у собівартість продукції підприємства: адміністративних витрат і витрат на збут продукції.

Оперативний аналіз собівартості продукції. Щоденний контроль собівартості продукції шляхом аналізу відхилень від поточних норм. Оперативний аналіз витрат від браку продукції. Виявлення потенційних можливостей зниження собівартості виробленої продукції та підрахунок резервів.

Ключові слова: витрати, калькуляція, збут, норма, відхилення, можливість.

Key words: synthesis, linear model, period, quality, forecast, dynamics

Тема 10. Аналіз фінансових результатів діяльності підприємства

Суть, завдання та основні напрями аналізу фінансових результатів діяльності підприємства. Інформаційне забезпечення аналізу фінансових результатів діяльності підприємства. Місце прибутку в системі вартісних узагальнюючих показників та стимулюванні економічної ефективності роботи підприємства. Структурно-логічна схема формування фінансових результатів підприємства.

Аналіз фінансових результатів від операційної діяльності підприємства. Аналіз прибутку від реалізації продукції (виконання робіт, надання послуг). Визначення величини впливу на зміну прибутку від реалізації продукції (виконання робіт, надання послуг) зміни обсягу реалізованої продукції, її ціни, структури і асортименту та собівартості реалізованої продукції. Пошук та оцінка резервів збільшення прибутку від реалізації продукції (виконання робіт, надання послуг). Аналіз фінансових результатів від інвестиційної та фінансової діяльності підприємства. Аналіз розподілу прибутків.

Аналіз відносних показників прибутковості підприємства. Система показників рентабельності підприємства. Факторний аналіз рентабельності капіталу. Факторний аналіз рентабельності реалізації продукції. Факторний аналіз рентабельності окремих видів продукції. Підрахунок резервів зростання прибутку та рентабельності.

Ключові слова: результат, прибуток. Система, вартість, схема, операція, реалізація, структура, асортимент, інвестиція.

Key words: synthesis, linear model, period, quality, forecast, dynamics

Тема 11. Аналіз рентабельності діяльності підприємства

Завдання та інформаційне забезпечення аналізу. Аналіз рівня і динаміки прибутку (збитку). Аналіз фінансових результатів від різних видів діяльності. Аналіз доходів і витрат підприємства. Аналіз формування і розподілу прибутку. Аналіз рентабельності продукції. Аналіз рентабельності діяльності підприємства. Особливості проведення аналізу взаємозв'язку «витрати-обсяг виробництва-прибуток».

Ключові слова: діяльність, рентабельність, прибутковість, дохід, виручка.

Key words: synthesis, linear model, period, quality, forecast, dynamics

Тема 12. Аналіз фінансового стану підприємства

Роль, завдання та основні напрями аналізу фінансового стану підприємства. Інформаційне забезпечення аналізу фінансового стану підприємства. Характеристика бухгалтерського балансу як основного джерела інформації для оцінки фінансового стану підприємства: зміст, оцінка й аналітичне значення статей балансу.

Зовнішній і внутрішній аналіз фінансового стану підприємства.

Експрес-аналіз балансу підприємства.

Оцінка майна підприємства та джерел його утворення. Аналіз змін у складі і структурі оборотних та необоротних активів підприємства. Аналіз зміни величини та структури власного та залученого капіталу. З'ясування причин змін у структурі активів, їх впливу на платоспроможність і фінансову стійкість підприємства. Аналіз ліквідності майна і фінансової стабільності. Розрахунок коефіцієнтів ліквідності та інших допоміжних фінансових показників.

Аналіз дебіторської і кредиторської заборгованості за обсягами, складом, структурою і термінами виникнення.

Аналіз величини та руху капіталу підприємства.

Аналіз кредитоспроможності підприємства. Аналіз рівня самофінансування і валютної самоокупності. Аналіз стану залученого капіталу.

Аналіз руху грошових потоків. Оперативний аналіз виконання платіжного календаря.

Аналіз оборотності оборотних активів і причин її змін. Вплив змін їх оборотності на ефективність діяльності підприємства.

Рейтингова оцінка підприємства за показниками прибутковості, ефективності управління, ділової активності, ліквідності і ринкової стабільності. Діагностика можливого банкрутства. Розробка заходів щодо стабілізації фінансового стану підприємства та використання фінансових резервів.

Ключові слова: заборгованість, ліквідність, платоспроможність, грошовий потік, кредитоспроможність, актив, стабільність, стійкість.

Key words: synthesis, linear model, period, quality, forecast, dynamics

ВАРІАНТИ ТЕОРЕТИЧНОГО БЛОКУ ДЛЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Варіант 1

1. Аналіз господарської діяльності як галузь економічної науки
2. Значення, основні напрями та джерела інформації аналізу виробництва і реалізації продукції

Варіант 2

1. Основні категорії аналізу господарської діяльності
2. Аналіз динаміки і структури обсягу виробленої (реалізованої) продукції

Варіант 3

1. Класифікація і характеристика видів аналізу господарської діяльності
2. Аналіз номенклатури, асортименту й оновлення продукції

Варіант 4

1. Види та елементи методики аналізу господарської діяльності
2. Аналіз сезонності та ритмічності виробництва (реалізації) продукції

Варіант 5

1. Види інформації та її роль в аналітичній роботі
2. Аналіз якості та конкурентоспроможності продукції

Варіант 6

1. Поняття та класифікація джерел економічної інформації
2. Значення, основні напрями та джерела інформації аналізу виробничих ресурсів

Варіант 7

1. Звітність підприємства: її склад і використання в аналізі господарської діяльності
2. Аналіз трудових ресурсів підприємства

Варіант 8

1. Організація аналізу господарської діяльності підприємства
2. Аналіз матеріальних ресурсів підприємства

Варіант 9

1. Особливості застосування абсолютних, відносних і середніх величин
2. Аналіз забезпечення підприємства матеріальними ресурсами

Варіант 10

1. Суть і види групувань в аналізі господарської діяльності
2. Аналіз стану та використання виробничих запасів

Варіант 11

1. Елементарні методи оброблення динамічних рядів
2. Аналіз ефективності використання матеріальних ресурсів

Варіант 12

1. Балансовий і сальдовий прийоми аналізу господарської діяльності підприємства
2. Аналіз основних засобів підприємства

Варіант 13

1. Методи багатовимірного порівняльного аналізу
2. Аналіз динаміки, складу і структури основних засобів

Варіант 14

1. Логіка і методичні прийоми детермінованого факторного аналізу
2. Значення, основні напрями та джерела інформації аналізу витрат

Варіант 15

1. Особливості застосування методів стохастичного факторного аналізу
2. Загальне оцінювання витрат підприємства

Варіант 16

1. Поняття, види евристичних методів та їх характеристика
2. Аналіз операційних витрат за економічними елементами та статтями калькулювання

Варіант 17

1. Організація й основні методи експертного оцінювання
2. Значення, основні напрями та джерела інформації аналізу фінансових результатів

Варіант 18

1. Експертне оцінювання середовища підприємства методом SWOT
2. Загальне оцінювання фінансових результатів діяльності підприємства

Варіант 19

1. Поняття товарного ринку, мета і основні напрями його аналізу
2. Аналіз динаміки, складу і структури прибутків підприємства

Варіант 20

1. Характеристика й основні етапи аналізу господарського портфеля підприємства
2. Значення, основні напрями та джерела інформації аналізу фінансового стану

ЗАВДАННЯ ПРАКТИЧНОГО БЛОКУ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

В практичному блоці самостійної роботи, який носить прикладний характер, на основі даних звітності, визначеного та обраного в якості об'єкта дослідження підприємства, проводиться аналітичне обґрунтування фінансового стану підприємства з реалізацією принципу комплексності дослідження, який передбачає вивчення аспектів управлінської, фінансової, технологічної успішності та ефективності. На початку доцільно описати вихідний стан досліджуваних параметрів із залученням кількісних і якісних показників, виділяючи серед них ті, котрі в найбільшій мірі впливають на досліджувані функції чи параметри, і ті, котрі будуть запропоновані в роботі.

З огляду на те, що процес вибору основних параметрів для проведення дослідження значною мірою диктується рівнем знань студента, йому варто вивчити наявні підходи до аналізу обраної проблеми. При аналізі конкретних економічних показників не слід обмежуватися одним або двома роками. Для репрезентативної інтерпретації отриманих результатів часовий інтервал повинен складати в середньому 3-5 років. При цьому особливу увагу варто звернути на порівнянність показників всередині досліджуваної тимчасової сукупності. Наприклад, аналіз обсягів реалізації варто робити в порівнянних цінах, з використанням у розрахунках індексів цін.

Після проведення опису підприємства та приведення основних характеристик його діяльності доцільно провести аналітичне обґрунтування фінансового стану підприємства крізь призму проведення розрахунків ділової активності, фінансової стійкості, платоспроможності, ліквідності та рентабельності. Відповідні розрахунки формують практичний блок контрольної роботи. Розрахунки проводяться за відповідними методиками з використанням форм звітності підприємства (Форма № 1 Звіт про фінансові результати діяльності та Форма № 2 Баланс).

1. Визначення показників ділової активності

Ця група коефіцієнтів вказує на ефективність використання активів підприємства, послідовність політики управління

виробничими запасами та запасами готової продукції і т.д. Підвищення інтенсивності використання основних елементів активів є позитивною тенденцією, адже вивільнена частина фінансових ресурсів може бути спрямована за іншими напрямками. Загалом вивчення цієї групи показників є важливим в рамках аналізу фінансово-економічного стану підприємства.

1. Оборотність активів означає співвідношення чистого доходу до середньорічної суми активів підприємства. Тобто формула має наступний вигляд:

Оборотність активів =

$$\frac{\text{рядок 2000 звіту про фінансові результати/}}{((\text{рядок 1300 активу балансу у поточному році} + \text{рядок 1300 активу балансу у попередньому році}) * 0,5)}$$

2. Фондовіддача означає співвідношення чистої виручки від реалізації до середньорічної залишкової вартості основних засобів:

Фондовіддача =

$$\frac{\text{рядок 2000 звіту про фінансові результати/}}{0,5 * (\text{рядок 1010 активу балансу у поточному році} + \text{рядок 1010 активу балансу у попередньому році})}$$

3. Коефіцієнт оборотності обігових коштів розраховується як відношення чистої виручки від реалізації до середньорічної залишкової вартості оборотних активів:

Коефіцієнт оборотності обігових коштів =

$$\frac{\text{рядок 2000 звіту про фінансові результати/}}{(\text{рядок 1195 активу балансу у поточному році} + \text{рядок 1195 активу балансу у попередньому році}) * 0,5}$$

4. Період обороту обігових коштів розраховується діленням 360 днів на коефіцієнт оборотності обігових коштів. Відповідно формула матиме наступний вигляд:

Період обороту обігових коштів (днів) =

$$360/$$

Коефіцієнт оборотності обігових коштів

5. Коефіцієнт оборотності запасів визначається на основі співставлення показника собівартості продукції та середньорічної вартості запасів:

Коефіцієнт оборотності запасів =

$$\frac{\text{рядок 2050 звіту про фінансові результати/}}{(\text{рядок 1101 активу балансу у поточному році} + \text{рядок 1101 активу балансу у попередньому році} + \text{рядок 1102 активу балансу у$$

поточному році + рядок 1102 активу балансу у попередньому році +
рядок 1103 активу балансу у поточному році + рядок 1103 активу
балансу у попередньому році +
+ рядок 1104 активу балансу у поточному році + рядок 1104 активу
балансу у попередньому році) *0,5

6. Період одного обороту запасів розраховується діленням 360 днів на коефіцієнт обороту запасів

Період одного обороту запасів (днів) =
$$360/$$

Коефіцієнт оборотності запасів

7. Оборотність дебіторської заборгованості визначається на основі співставлення чистого доходу від реалізації продукції та середньорічної суми дебіторської заборгованості. Проблеми з цим елементом активів можуть свідчити про необхідність запровадження системи контролінгу дебіторської заборгованості.

Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості =

рядок 2000 звіту про фінансові результати/

$$0,5 * (\text{рядок 1040 активу балансу у поточному році} + \text{рядок 1040 активу балансу у попередньому році} + \text{рядок 1120 активу балансу у поточному році} + \text{рядок 1120 активу балансу у попередньому році} + \text{рядок 1125 активу балансу у поточному році} + \text{рядок 1125 активу балансу у попередньому році} + \text{рядок 1135 активу балансу у поточному році} + \text{рядок 1135 активу балансу у попередньому році} + \text{рядок 1130 активу балансу у поточному році} + \text{рядок 1130 активу балансу у попередньому році} + \text{рядок 1140 активу балансу у поточному році} + \text{рядок 1140 активу балансу у попередньому році} + \text{рядок 1145 активу балансу у поточному році} + \text{рядок 1145 активу балансу у попередньому році} + \text{рядок 1155 активу балансу у поточному році} + \text{рядок 1155 активу балансу у попередньому році})$$

8. Період погашення дебіторської заборгованості розраховується діленням 360 днів на період погашення дебіторської заборгованості

Тривалість погашення дебіторської заборгованості (днів) =
$$360/$$

Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості

9. Оборотність готової продукції визначається як співвідношення чистого доходу від реалізації продукції та середньорічної суми готової продукції.

Коефіцієнт оборотності готової продукції =

рядок 2000 звіту про фінансові результати/
(рядок 1103 активу балансу у поточному році + рядок 1103 активу
балансу у попередньому році) * 0,5

10. Період погашення кредиторської заборгованості розраховується за допомогою наступної формули:

Період погашення кредиторської заборгованості =

$$(0,5 * (\text{рядок 1605 пасиву балансу у поточному році} + \text{рядок 1605 пасиву балансу у попередньому році} + \text{рядок 1615 пасиву балансу у поточному році} + \text{рядок 1615 пасиву балансу у попередньому році} + \dots + \text{рядок 1645 пасиву балансу у поточному році} + \text{рядок 1645 пасиву балансу у попередньому році})) * 360 /$$

рядок 2050 звіту про фінансові результати

11. Виробничий цикл дорівнює періоду одного обороту запасів
Період виробничого циклу (днів) = Період одного обороту запасів

12. Операційний цикл є сумою виробничого циклу та періоду погашення дебіторської заборгованості

Період операційного циклу = Період одного обороту запасів +
Період погашення дебіторської заборгованості

13. Період фінансового циклу є різницею операційного циклу та періоду погашення кредиторської заборгованості

Період фінансового циклу = Період операційного циклу - Період погашення кредиторської заборгованості

14. Коефіцієнт оборотності власного капіталу (обороті) =

рядок 2000 звіту про фінансові результати/
$$0,5 * (\text{рядок 1495 пасиву балансу у поточному році} + \text{рядок 1495 пасиву балансу у попередньому році})$$

Розуміння результатів розрахунку показників ділової активності

1. Оборотність активів вказує на ефективність використання усіх активів підприємства. Значення показника означає суму чистого доходу, що генерує кожна гривня вкладених у підприємство коштів. Однозначно позитивною тенденцією є збільшення значення коефіцієнту у динаміці.

2. Фондовіддача свідчить про ефективність використання основних засобів. Показник вказує на те, скільки послуг або товарів було надано чи виготовлено із залученням кожної гривні основних

засобів. Нормативною тенденцією є також висхідна динаміка показника.

3. Коефіцієнт оборотності обігових коштів – цей показник вказує на те, скільки оборотів здійснили оборотні активи. Високе значення показника свідчить про інтенсивну роботу підприємства. Тут також нормативною тенденцією є висхідна динаміка показника.

4. Період обороту обігових коштів – вказує на те, скільки триває один оборот обігових коштів. Позитивним є скорочення цього періоду.

5. Коефіцієнт оборотності запасів вказує на ефективність поточної політики управління запаси. Висока оборотність свідчить про продуманість тактики формування виробничих запасів, запасів готової продукції і т.д. Високі показники реалізації товарів та послуг при швидкій оборотності вказує на те, що період перебування запасів на складі є низьким, тобто відбувається мінімізація логістичних витрат.

6. Період одного обороту запасів - вказує на те, скільки триває один оборот запасів. Позитивним є скорочення цього періоду.

7. Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості вказує на інтенсивність обертання заборгованості дебіторів перед підприємством. Високе значення показника свідчить про ефективну політику управління відносинами з постачальниками. Так низька сума заборгованості може свідчити, що підприємство надає комерційні кредити лише надійним клієнтам, вибудувало ефективні відносини з державними органами, оптимізувало інші сфери, в яких виникає дебіторська заборгованість. Позитивним є підвищення значення показника.

8. Період погашення дебіторської заборгованості – тут також нормативним є скорочення тенденції.

9. Коефіцієнт оборотності готової продукції – висока оборотність готової продукції вказує на ефективність збутової політики. Якщо підприємство здатне реалізувати продукцію протягом короткого періоду часу, то це свідчить про ефективну політику взаємодії із покупцями, що призводить до мінімізації витрат на складування виготовлених товарів. Також висока оборотність може бути ознакою значного попиту на продукцію підприємства. Для цілей підвищення оборотності готової продукції можна, наприклад, укладенням та виконання

зовнішньоекономічного договору для продажу додаткових товарів підприємства зарубіжним клієнтам.

10. Період погашення кредиторської заборгованості свідчить про ефективність залучення кредиторської заборгованості. Збільшення значення показника є позитивною тенденцією, адже підприємство фінансує власну діяльність за рахунок кредиторів – постачальників сировини та матеріалів, бюджету і т.д. Ризиками значного періоду погашення кредиторської заборгованості є погіршення ділової репутації серед постачальників, застосування штрафних санкцій з боку держави, зниження продуктивності праці серед працівників і т.д.

11. Період виробничого циклу означає період протягом якого сировина та матеріали набувають форми готового товару. Позитивним є скорочення показника.

12. Період операційного циклу означає період протягом якого сировина та матеріали набувають грошової форми. Позитивною тенденцією є низхідна динаміка.

13. Період фінансового циклу означає період обороту коштів підприємства. Позитивною тенденцією є скорочення показника, проте якщо значення є нижчим нуля, то це свідчить про недостатній обсяг грошових ресурсів для вчасного розрахунку із кредиторами.

14. Коефіцієнт оборотності власного капіталу вказує на ефективність використання капіталу власників та свідчить про його продуктивність. Значення показника означає суму товарів та послуг (без врахування ПДВ), що було виготовлено та вироблено на заучені кошти акціонерів. Позитивною динамікою є зростання значення коефіцієнту.

2. Відносні показники фінансової стійкості

Ця група показників вказує на рівень фінансових ризиків для підприємств та рівень їх залежності від позикового капіталу. Висока фінансова стійкість вказує на здатність оперативно реагувати на зовнішні та внутрішні стреси без зниження фінансового та виробничого потенціалу суб'єкта господарювання.

Методика розрахунку показників фінансової стійкості

Сума власних обігових коштів визначається як різниця суми власного капіталу та довгострокових зобов'язань і позаоборотних активів. Тобто формула має наступний вигляд:

1. Власні обігові кошти =

$$\begin{aligned} & \text{рядок 1495 пасиву балансу} + \\ & + \text{рядок 1595 пасиву балансу} - \text{рядок 1095 активу балансу} \end{aligned}$$

Коефіцієнт забезпечення оборотних активів власними коштами є відношенням власних обігових коштів до оборотних активів, тобто формула має наступний вигляд:

2. Коефіцієнт забезпечення оборотних активів власними коштами =

$$\begin{aligned} & \text{В.О.К./} \\ & \text{рядок 1195 активу балансу} \end{aligned}$$

Маневреність робочого капіталу визначається як відношення запасів до власних обігових коштів, тобто:

3. Маневреність робочого капіталу =

$$\begin{aligned} & (\text{рядок 1101 активу балансу} + \text{рядок 1102 активу балансу} + \text{рядок} \\ & \text{1103 активу балансу} + \text{рядок 1104 активу балансу}) / \\ & \text{В.О.К.} \end{aligned}$$

Маневреність власних обігових коштів розраховується як відношення грошових коштів до власних обігових коштів:

4. Маневреність власних обігових коштів =

$$\begin{aligned} & \text{1165 активу балансу/} \\ & \text{В.О.К.} \end{aligned}$$

Коефіцієнт забезпечення власними обіговими коштами запасів є співвідношенням власних обігових коштів до суми запасів, тобто:

5. Коефіцієнт забезпечення власними обіговими коштами запасів =

$$\begin{aligned} & \text{В.О.К./} \\ & (\text{рядок 1101 активу балансу} + \text{рядок 1102 активу балансу} + \\ & + \text{рядок 1103 активу балансу} + \text{рядок 1104 активу балансу}) \end{aligned}$$

Коефіцієнт покриття запасів є співвідношення нормативних джерел покриття запасів до суми запасів, тобто формула має наступний вигляд:

6. Коефіцієнт покриття запасів =

$$\begin{aligned} & (\text{В.О.К.} + \text{рядок 1600 пасиву балансу} + \text{рядок 1605 пасиву балансу} + \\ & + \text{рядок 1615 пасиву балансу} + \text{рядок 1635 пасиву балансу}) / \\ & (\text{рядок 1101 активу балансу} + \text{рядок 1102 активу балансу} + \\ & + \text{рядок 1103 активу балансу} + \text{рядок 1104 активу балансу}) \end{aligned}$$

Коефіцієнт автономії є відношенням власного капіталу до суми пасивів, тобто:

7. Коефіцієнт фінансової автономії =

рядок 1495 пасиву балансу/
рядок 1900 пасиву балансу

Коефіцієнт фінансової залежності є відношенням пасивів до власного капіталу, тобто:

8. Коефіцієнт фінансової залежності =

рядок 1900 пасиву балансу/
рядок 1495 пасиву балансу

Коефіцієнт маневреності власного капіталу означає співвідношення власних обігових коштів до власного капіталу, тобто:

9. Коефіцієнт маневреності власного капіталу =

В.О.К./

рядок 1900 пасиву балансу

Коефіцієнт концентрації позикового капіталу означає відношення позикового капіталу до суми пасиву:

10. Коефіцієнт концентрації позикового капіталу =

(рядок 1595 пасиву балансу + рядок 1695 пасиву балансу)/
рядок 1900 пасиву балансу

Коефіцієнт фінансової стабільності визначається, як відношення власних оборотних коштів до позикових фінансових ресурсів:

11. Коефіцієнт фінансової стабільності =

В.О.К./

(рядок 1595 пасиву балансу + рядок 1695 пасиву балансу)

Коефіцієнт фінансової стійкості визначається як відношення суми власного капіталу і довгострокових позичок до пасивів:

12. Коефіцієнт фінансової стійкості =

(рядок 1495 пасиву балансу + рядок 1595 пасиву балансу)
рядок 1900 пасиву балансу

Розуміння результатів розрахунку показників фінансової стійкості свідчать про високу незалежність від зовнішніх джерел залучення фінансових ресурсів, низьку імовірність банкрутства, здатність швидко пристосуватися до зміни кон'юнктури ринку і т.д. У той же час надмірно високі значення показників, наприклад, показника фінансової автономії може свідчити про те, що організація не повною мірою використовує наявний потенціал.

Економічний зміст та нормативні значення показників наступні:

1. Сума власних обігових коштів – цей показник вказує на ту частину оборотних активів суб'єкта господарювання, що може фінансувати за рахунок своїх фінансових ресурсів. Відповідно позитивним є наявність на підприємстві суми власних обігових коштів у додатному розмірі. Динаміка підвищення обсягу показника є також позитивною.

2. Коефіцієнт забезпечення оборотних активів власними коштами говорить про здатність підприємства фінансувати оборотні активи за рахунок власних коштів. Нормативним значенням є 0,1 та вище. У випадку нижчого значення необхідно залучати додаткові кошти для покриття розривів у платіжному календарі.

3. Маневреність робочого капіталу – цей показник вказує на частину запасів підприємства, що фінансуються за рахунок власних обігових коштів. Здатність покривати обсяг запасів за рахунок власних коштів свідчить про хороші перспективи розвитку підприємства, низьку потребу у додатковому залученні позикових коштів та потенційно низький обсяг фінансових витрат. Позитивним є зменшення значення показника.

4. Маневреність власних обігових коштів вказує, яка частина власних обігових коштів перебуває у грошовій формі. Високе значення показника свідчить про здатність швидко відповідати за своїми короткостроковими зобов'язаннями за рахунок власного капіталу.

5. Коефіцієнт забезпечення власними обіговими коштами запасів свідчить про рівень фінансування запасів за рахунок довгострокових джерел фінансових ресурсів. Позитивною динамікою є збільшення показника.

6. Коефіцієнт покриття запасів вказує на скільки запаси забезпечені нормативними джерелами фінансування запасів. Позитивною динамікою є підвищення значення цього коефіцієнту.

7. Коефіцієнт фінансової незалежності вказує, яку частину активів підприємство здатне профінансувати за рахунок власного капіталу. Нормативним значенням показника є 0,4-0,6. Нижче значення свідчить про високий рівень фінансових ризиків, а вище може означати не повне використання потенціалу (у випадку додатного показника ефективний фінансовий леверидж)

8. Оберненим до попереднього є коефіцієнт фінансової залежності, а його нормативне значення – близько 2.

9. Коефіцієнт маневреності власного капіталу дозволяє визначити частку власного капіталу, що спрямована на фінансування оборотних активів. Додатне значення свідчить про достатність власних фінансових ресурсів для фінансування необоротних активів та частини оборотних. Позитивною динамікою є збільшення показника, а нормативним значенням – 0,1 та вище.

10. Коефіцієнт концентрації позикового капіталу є протилежним до коефіцієнту автономії та дозволяє визначити частку активів підприємства, що фінансуються за рахунок довгострокових та короткострокових позикових ресурсів. Нормативним значенням відповідно є 0,4-0,6.

11. Показник фінансової стабільності – свідчить про співвідношення власних та позикових коштів, а нормативним значенням є одиниця.

12. Коефіцієнт фінансової стійкості дозволяє вказати, яка частина активів фінансується за рахунок довгострокових джерел фінансування – власного капіталу та довгострокових позикових фінансових ресурсів. Високе значення показника свідчить про низький рівень ризику втрати платоспроможності та хороші перспективи функціонування підприємства. Зокрема банкрутство у поточному році суб'єкту господарювання не загрожує. Нормативним є значення 0,7-0,9.

3. Відносні показники ліквідності і платоспроможності

Дана група показників вказує на збалансованість поточних зобов'язань та оборотних активів підприємства та свідчать про рівень ризику наявності розривів у платіжному календарі. Значення цих коефіцієнтів, що знаходиться в межах нормативних значень, свідчать про збалансованість структури капіталу, здатність суб'єкта господарювання відповідати за своїми короткостроковими зобов'язаннями, тобто вчасно погашати наявні борги та правильно організувати готівкові та безготівкові розрахунки підприємства. Цей процес базується на перетворенні оборотних активів у грошові засоби для подальшого спрямування на розрахункові рахунки постачальників, зарплатні рахунки персоналу, у бюджетні фонди тощо.

Методика розрахунку відносних показників ліквідності

Показник покриття визначається як відношення оборотних активів до короткострокових зобов'язань. Тобто формула має наступний вигляд:

1. Показник покриття =

$$\frac{\text{рядок 1195 активу балансу/}}{\text{рядок 1695 пасиву балансу}}$$

Показник швидкої ліквідності може розраховуватися як відношення суми оборотних активів без урахування запасів до поточних зобов'язань:

2. Показник швидкої ліквідності =

$$\frac{\text{сума рядків (1120 +1125 +1135+1130+1140+1145+1155+1160+1165+1190) активу балансу/}}{\text{рядок 1695 пасиву балансу}}$$

Показник абсолютної ліквідності є співвідношення грошових коштів і короткострокових фінансових інвестицій до короткострокових зобов'язань

3. Показник абсолютної ліквідності =

$$\frac{\text{сума рядків (1160+1165) активу балансу/}}{\text{рядок 1695 пасиву балансу}}$$

Показник співвідношення поточної дебіторської та кредиторської заборгованості визначається як співвідношення суми усієї дебіторської заборгованості до суми усієї кредиторської заборгованості. Тобто:

4. Показник відношення деб. та кредитор. заборгованості =

$$\frac{\text{сума рядків (1120+1125+1135+1130+1140+1145+1155) активу балансу/}}{\text{сума рядків (1605+1615+1635+1620+1650+1630+1640+ 1645) пасиву балансу}}$$

Розуміння результатів розрахунку відносних показників ліквідності

Високе значення показників є негативним, адже свідчить надмірне відволікання ресурсів підприємства на формування грошових коштів, що призводить до неефективного використання наявних фінансових ресурсів. Адже за умов нормальної економічної ситуації та середньої очікуваної рентабельності підприємства ефективніше вкладати вільні грошові ресурси у власну діяльність,

ніж формувати вклади на депозитних рахунках (строкових та до запитання).

Низьке значення показників ліквідності є негативним, адже свідчить про проблеми із здатністю відповідати за своїми короткостроковими зобов'язаннями. Це знижує довіру контрагентів та партнерів до підприємства, що негативно впливає на вартість залучення позикових ресурсів – банківських та комерційних кредитів, веде до підвищення ризику вирішення проблем у судовому порядку тощо.

Важливо зазначити, що нормативні значення показників ліквідності є досить умовними та значною мірою залежать від сфери діяльності підприємства, фактору сезонності, типових договорів співпраці з постачальниками товарів, робіт та послуг, сукупності інших факторів. Загалом нормативними є наступні:

- для показника покриття нормативним вважається значення вище 1. Воно показує обсяг оборотних активів, що припадає на одиницю короткострокових зобов'язань.

- для показника швидкої ліквідності – 0,6-0,8. Воно показує обсяг середньо- та високоліквідних оборотних активів, що припадає на одиницю короткострокових зобов'язань.

- для показника абсолютної ліквідності – 0,1. Воно показує обсяг високоліквідних оборотних активів, що припадає на одиницю короткострокових зобов'язань.

- значення показника співвідношення поточної дебіторської та кредиторської заборгованості свідчить про здатність розрахуватися з постачальниками, працівниками та іншими кредиторами за рахунок дебіторів в межах досліджуваного року. Рекомендоване значення показника = 1. У випадку, якщо воно більше одиниці, слід говорити про значне відволікання фінансових ресурсів підприємства дебіторами, що знижує здатність відповідати за своїми короткостроковими зобов'язаннями. У випадку якщо показник менший одиниці – підприємство здатне фінансувати дебіторську заборгованість та частину інших активів за рахунок кредиторської заборгованості. Надання однозначної оцінки значенню показника є можливим лише працівником підприємства, адже, наприклад, його високе значення може бути свідченням реалізації чіткої стратегії та свідчить про агресивну маркетингову політику та активне комерційне кредитування покупців для цілей розширення ринку збуту.

Як результат розрахунку відносних показників ліквідності – аналітик отримує уявлення про надійність підприємства, рівень поточних фінансових ризиків та ризиків втрати ліквідності, ефективність фінансової політики у короткостроковій перспективі.

4. Відносні показники рентабельності

Рентабельність - це інтегральний показник, що відображає ефективність роботи підприємства, що націлене на отримання прибутку у короткостроковій перспективі і який вказує на якість управлінських рішень, що стосуються фінансової, операційної та інвестиційної діяльності підприємства. У такому визначенні підкреслено у яких випадках рентабельність є дійсно критерієм економічної ефективності діяльності підприємства, а також враховано, що різні показники рентабельності можуть свідчити про ефективність різних ділянок роботи менеджменту.

Загалом, ефективність в загальному вигляді являє собою співвідношення корисного результату і затрат факторів виробничого процесу.

Методика розрахунку відносних показників рентабельності

Показник рентабельності активів визначається як відношення чистого прибутку (збитку) до середньорічної суми активів * 100. Тобто формула має наступний вигляд:

1. Показник рентабельності активів =

$$\frac{\text{рядок 2350(2355) звіту про фінансові результати}}{((\text{рядок 1095 балансу на початок звітного періоду} + \text{рядок 1095 балансу на кінець звітного періоду} + \text{рядок 1195 на початок звітного періоду} + \text{рядок 1195 на кінець звітного періоду})/2)} * 100$$

Показник рентабельності власного капіталу може розраховуватися як відношення чистого прибутку (збитку) до середньорічної суми власного капіталу * 100:

2. Показник рентабельності власного капіталу =

$$\frac{\text{рядок 2350(2355) звіту про фінансові результати}}{((\text{рядок 1495 балансу на початок звітного періоду} + \text{рядок 1495 балансу на кінець звітного періоду})/2)} * 100$$

Показник рентабельності виробничих засобів є співвідношенням чистого прибутку (збитку) до середньорічної суми основних засобів і запасів * 100

3. Показник рентабельності виробничих засобів =

рядок 2350(2355) звіту про фінансові результати /
 ((рядок 1010 балансу на початок звітнього періоду + рядок 1010
 балансу на кінець звітнього періоду + рядок 1101 балансу на
 початок звітнього періоду + рядок 1101 балансу на кінець
 звітнього періоду + рядок 1102 балансу на початок звітнього
 періоду + рядок 1102 балансу на кінець звітнього
 періоду)/2)*100

Показник рентабельності продажів по чистому прибутку є співвідношенням чистого прибутку (збитку) до чистого доходу (виручки) від реалізації продукції * 100. Тобто:

4. Показник рентабельності продажів по чистому прибутку =
 рядок 2350(2355) звіту про фінансові результати /
 рядок 2000 звіту про фінансові результати * 100

Показник рентабельності реалізованої продукції за прибутком від продажів є співвідношенням фінансових результатів від операційної діяльності до чистого доходу (виручки) * 100. Тобто:

5. Показник рентабельності реалізованої продукції за прибутком від продажів =

рядок 2190(2195) звіту про фінансові результати /
 рядок 2000 звіту про фінансові результати * 100

Показник оборотності активів є співвідношенням чистого доходу (виручки) до середньорічного обсягу активів. Тобто:

6. Показник оборотності активів =

рядок 2000 звіту про фінансові результати /
 ((рядок 1095 балансу на початок звітнього періоду + рядок 1095
 балансу на кінець звітнього періоду + рядок 1195 балансу на
 початок звітнього періоду + рядок 1195 балансу на кінець
 звітнього періоду)/2)

Показник реінвестування є співвідношенням різниці між сумами резервного капіталу і нерозподіленого прибутку на кінець та на початок звітнього періоду до чистого прибутку (збитку)* 100. Тобто:

7. Показник реінвестування =

((рядок 1415 + рядок 1420 балансу на кінець звітнього періоду)
 – (рядок 1415 + рядок 1420 балансу на початок звітнього
 періоду)) /
 рядок 2350(2355) звіту про фінансові результати

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р. № 436-IV. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>
2. Податковий кодекс України від 02.12.2010р. № 2755-VI. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>
3. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 р. №996-XIV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>
4. Про внесення змін до Закону України “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні” щодо удосконалення деяких положень : Закон України від 05.10.2017 р. № 2164-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2164-19#Text>
5. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність : Закон України від 21.12.2017 р. № 2258 – VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19#Text>
6. Про інформацію : Закон України від 02.10.1992 р. № 2657-XII (зі змінами і доповненнями). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text>
7. Національне Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: Затв. наказом Міністерства фінансів України від 7 лютого 2013 р. № 73 і зареєстровано Міністерством юстиції України 28 лютого 2013 р. за № 336/22868 (із змінами та доповненнями). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text>
8. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 25 „Звіт суб’єкта малого підприємництва”: Затв. наказом Міністерства фінансів України від 25 лютого 2000 р. № 39 (із змінами та доповненнями). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0189-11#Text>
9. Порядок проведення оцінки фінансового стану потенційного бенефіціара інвестиційного проекту, реалізація якого передбачається на умовах фінансової самоокупності, а також визначення виду забезпечення для обслуговування та погашення позики, наданої за рахунок коштів міжнародних фінансових організацій, обслуговування якої здійснюватиметься за рахунок

коштів бенефіціара. Наказ Міністерства фінансів України від 14.07.2016 № 616. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1095-16#Text>

10. Методичні рекомендації щодо заповнення форм фінансової звітності : Затв. наказом Міністерства фінансів України від 28 березня 2013 року № 433. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0433201-13#Text>

11. Методичні рекомендації щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства: Затв. наказом Міністерства економіки України від 19 січня 2006 року № 14 (у редакції наказу Міністерства економіки України від 26.10.2010 № 1361 [v1361665-10](#)). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0014665-06#Text>

12. Аналіз господарської діяльності : метод. реком. щодо проходження виробничої практики здобувачами вищої освіти освітнього ступеня "Бакалавр" спеціальності 071 "Облік і оподаткування" денної форми навчання / уклад. О. М. Вишневська. Миколаїв : МНАУ, 2021. 33 с. URL : <http://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/8541>

13. Аналіз господарської діяльності : робочий зошит для самостійної роботи здобувачів вищої освіти спеціальностей 071 "Облік і оподаткування" і 072 "Фінанси, банківська справа і страхування" денної форми навчання / уклад. О. М. Вишневська, Н. В. Бобровська, В. П. Клочан. Миколаїв : МНАУ, 2019. 99 с. URL : <http://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/6356>

14. Аналіз господарської діяльності : методичні рекомендації для самостійної роботи здобувачів вищої освіти спеціальностей 071 «Облік і оподаткування», спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти (підготовка до практичних занять, виконання індивідуальних завдань, підготовка курсової роботи) / уклад. О. М. Вишневська, Н. В. Бобровська, О. М. Усикова. Миколаїв : МНАУ, 2020. 62 с. URL : <http://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/7625>

15. Аналіз господарської діяльності : метод. реком. для написання курсових робіт здобувачами вищої освіти 4-го курсу денної форми навчання напряму підготовки 6.030509 "Облік і аудит" і 6.030601 "Менеджмент" / уклад. О. М. Вишневська, Н. В.

Бобровська. Миколаїв : МНАУ, 2016. 43 с. URL : <https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/2043>

16. Аналіз господарської діяльності : метод. реком. для виконання індивідуальних (самостійних) завдань з аналітичних дисциплін для здобувачами вищої освіти ступеня "бакалавр" спеціальності 071 "Облік і оподаткування", 072 "Фінанси, банківська справа та страхування" / уклад. О. М. Вишневська, Н. В. Бобровська. Миколаїв : МНАУ, 2017. 40 с. URL : <https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/2463>

17. Андреева Г. І. Організація і методика економічного аналізу : навч. посіб. Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2009. 353 с.

18. Бандурка О. М., Коробов М. Я., Орлов П. І., Петрова К. Я. Фінансова діяльність підприємств : підручник. Київ : Либідь, 2003. 384 с.

19. Бухгалтерський облік, аналіз та аудит : навч. посіб. / Є.М. Романів, С.В. Приймак, С.М. Гончарук та ін. Львів, ЛНУ ім. Івана Франка, 2017. 772 с.

20. Грабовецький Б. Є. Економічний аналіз : навч. посіб. Вінниця : ВНТУ, 2013. 256 с.

21. Економічний аналіз : навч. посіб. / за ред. акад. НАНУ, проф. Чумаченко. Київ : КНЕУ, 2001. 540 с.

22. Економічний аналіз : конспект лекцій для здобувачів вищої освіти ступеня "бакалавр" спеціальності 051 "Економіка" денної та заочної форми навчання / уклад. : О. В. Шобаніна, В. П. Клочан, І. В. Клочан, С. І. Тищенко, Н. С. Ручинська, В. О. Крайній, І. І. Хилько. Миколаїв : МНАУ, 2021. 67 с. URL : <https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/10647>

23. Івахненко В. М. Курс економічного аналізу : навч. посіб. Київ: Знання-Прес, 2001. 205 с.

24. Інвестиційний аналіз : методичні рекомендації та завдання для практичних занять і самостійної роботи здобувачів вищої освіти освітнього ступеня "бакалавр" спеціальності 193 - "Геодезія та землеустрій" денної форми навчання / уклад. О. В. Шобаніна, В. П. Клочан, І. В. Клочан, С. І. Тищенко, А. М. Могильницька, Н. С. Ручинська, І. І. Хилько. Миколаїв : МНАУ, 2019. 75 с. URL : <http://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/6085>

25. Кіндрацька Г. І., Білик М. С., Загородній А. Г. Економічний аналіз : підручник / за ред. проф. А.Г. Загороднього. 3-тє вид., перероб. і доп. Київ : Знання, 2008. 428 с.

26. Серединська В. М., Загородна О. М., Федорович Р.В. Економічний аналіз : навч. посіб. Тернопіль : Видавництво Астон, 2010. 624 с.
27. Косова Т. Д., Сухарєв М. П., Ващенко Л. О. Організація і методика економічного аналізу : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2012. 528 с.
28. Купалова Г. І. Теорія економічного аналізу : навч. посіб. Київ : Знання, 2008. 639 с.
29. Костирко Р. О. Фінансовий аналіз : навч. посіб. Харків : Фактор, 2007. 784 с.
30. Методичні рекомендації для підготовки курсової роботи здобувачами вищої освіти спеціальності 071 "Облік і оподаткування" першого (бакалаврського) рівня вищої освіти з навчальної дисципліни "Аналіз господарської діяльності" / уклад. О. М. Вишневська, А. Г. Костирко. Миколаїв : МНАУ, 2021. 36 с. URL : <https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/10101>
31. Мішеніна Н. В., Мішеніна Г. А., Ярова І. Є. Економічний аналіз : навч. посіб. Суми : Сумський державний університет, 2014. 306 с.
32. Мних Є.В. Економічний аналіз діяльності підприємства: підручник. Київ : Київський національний торговельно-економічний університет, 2011. 513 с.
33. Мних Є.В., Барабаш Н. С. Фінансовий аналіз : підручник. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2014. 536 с.
34. Приймак С. В., Костишина М. Т., Долбнєва Д. В. Фінансова звітність підприємств : навчально-методичний посібник. Львів : Ліга Прес, 2016. 268 с.
35. Савицька Г.В. Економічний аналіз діяльності підприємства : навч. посіб. 2-ге вид, випр. і доп. Київ : Знання, 2005. 662 с.
36. Терещенко О. О. Управління фінансовою санацією підприємств : підручник. Київ : КНЕУ, 2006. 552 с.
37. Фінанси підприємств : підручник / ред. проф. А. М. Поддєрьогін. Київ : КНЕУ, 2002. 571 с.
38. Фінансовий аналіз : навч. посіб. / за заг. ред. І. О. Школьник Київ : Центр навчальної літератури, 2016. 368 с.
39. Фінансовий аналіз : навч. посіб. / за заг. ред. Т. Д. Косової, І. В. Сіменко. Київ : Центр учбової літератури, 2013. 440 с.

40. Швиданенко Г. О., Олексик О. І. Сучасна технологія діагностики фінансово-економічної діяльності підприємства : монографія. Київ : Вид-во КНЕУ, 2002. 192 с.

41. Шеремет О. О. Фінансовий аналіз : навч. посіб. Київ : Кондор, 2010. 196 с.

42. Шкарабан С. І. Організація і методика економічного аналізу (Збірник задач) : навч. посіб. Тернопіль : ТНЕУ, «Економічна думка». 2009. 176 с.

Навчальне видання

АНАЛІЗ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Методичні рекомендації

Укладачі:

Шебаніна Олена В'ячеславівна
Тищенко Світлана Іванівна
Слюсаренко Андрій Вікторович
Хилько Іван Іванович
Крайній Володимир Олексійович

Формат 60x84 1/16. Ум. друк. арк. 2,50.
Наклад 50 прим. Зам. № _____

Надруковано у видавничому відділі
Миколаївського національного аграрного університету
54020, м. Миколаїв, вул. Георгія Гонгадзе, 9

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 4490 від
20.02.2013 р.